

pljuskalo je življenje vsakdanje, da sem stal ob strani sam in tuj ...» ali: «ko mimo vozovi po prašni se cesti pode in množice v diru gneto se za srečo bežečo — jaz mirno od daleč na pisano gledam gnečo». — Po danes izvrstnem motivu napisati pesem je nekaj docela drugega kakor napisati izvirno. — Motiv moje sodbe: «zlobnost», «literarno akrobatstvo», «apriorna nerazpoloženost»? Grda pesem. — Pričakovali ste pozornosti in ljubezni? Pozornost Vam je bila. Ljubezen je treba zaslužiti s kvaliteto. J. Vidmar.

ANGELU CERKVENIKU

S a t y r u s

O Angelo, che cosa fai? —
Chi è un vero triestino
non puo andar finire mai
coll'arte propria nel — cestino!

T O J E T A K O

S a t y r u s

Spoznal bo kmalu Herwarth Walden:
«Mit diesem Černigoj und Kreft,
mit dem Delak, dem Burggastalden,
macht man im Südland kein Geschäft!»

REFORMA SLOVENSKE GLEDALIŠKE UMETNOSTI

S a t y r u s

Po F. Delakovem receptu.

Kar je sintetično — dimenzionalno
in koloristično — fonetično,
kar je harmonično — emocionalno,
kinetsko — plastično in spet sintetično —
zaklenil z gesto epohalno
v retorto svojo sem hermetično,
čez vse napravil svoj: križ-kraž!
in — hop! je vstal teater naš!

P S E V D O N I M

S a t y r u s

Izbral, profesor, lep si psevdonim.
Po naše «talpa» krt je poniglavi —
A ž njim, prijatelj, mi ne hodi v Rim,
ker tam se «talpi» tudi butec pravi!

K R O N I K A

Kettejevo pismo Francu Stamcarju 16.7.1898. Ga. Dominika Dularjeva, soproga železniškega strojevodje, je iz zapuščine 29.9.1928. v enoinosemdesetem letu starosti v Novem mestu 229 umrle nekdanje Kettejeve gospodinje Jožefe Stamcarjeve rešila sledeče pismo, pisano na trgovski papir (29×22,5 cm):

Predragi! Trnovo pri Ilirski Bistrici, dne 16. julija 1898.

15. sem prišel v Trnovo. Bil sem v Ljubljani, kjer nisem dobil ni Cankarja ni Zupančiča, kajti prvi je odšel v Pulj, kjer biva njegov oče,

drugi bo še do konca (leta na Dunaju)¹ tega meseca na Dunaju. Moja tetka želi imeti vso obleko (razven tega tudi pantofeljne in čevlje in klobuk) tu; prosim torej, bodite takó dôbri, spravite vse tisto, kar sem pri Vas pustil, v bavulj² pak pošljite sem; bomo tu plačali. Za Vaš trud bom Vas jaz nagradil, brž ko bo mogoče, ko pridem namreč zopet v Ljubljano in Novo mesto, in to se bo zgodilo prej ko ne še ta mesec. — Pri Murnu sem dobil Mickiewiczzeve sonete, Micheletovo «die Frau», «Moderne Probleme», neko paralelo mej Nitschejem in Chopinom, torej dovolj duševne hrane. Pisal bom sonete. Vsebinsko si moreš misliti. Po Novem mestu mi je dolg čas, pa kaj hočemo. Jutri ali pojutranjem odidem v Trst poskusit svojo srečo.

Srdačan pòzdrav od Tvojega prijatelja

Dragotina Ketteja.

P. S. Pozdravi Tvojega očeta i mamico, Šeška in ono, ki je ne moreš pozdraviti. Im! Wir werden trachten, Sie zu vergessen.

Ovitek z naslovom se ni ohranil, a naslovljenec je mogel biti samo sin Kettejeve gospodinje tudi že davno pokojni Fran Stamcar, ki je bil v šolskem letu 1897./1898. dovršil četrti razred novomeške gimnazije. Za to govori dejstvo, da se je pismo našlo v zapuščini njegove matere, ter pasus o Kettejevih stvarih, katere je bil pesnik ostavil na svojem osmošolskem stanovanju, ko je po maturi, ki se je končala dne 7. julija 1898., odhajal iz Novega mesta. — To je bil storil morda zato, da bi o počitnicah imel izgovor za obisk dolenjske metropole pred odhodom k vojakom. Sicer je bil večino svojih stvari naprej poslal v zaboju (Jubilejni zbornik... Otona Župančiča, 17), a skrbna teta je hotela imeti vso njegovo opravo doma: odtod Kettejeva prošnja v pismu takoj drugi dan po prihodu v Trnovo. — Radi drugih stavkov bi sicer imel človek pomisleke, da bi bilo pismo namenjeno po šolah štiri, po dobi pa gotovo še več let mlajšemu Stamcarju, ker pa je po izjavi njegove matere podpisanemu (1922) njen sin bil prepisovalec Kettejevih pesmi (za uredništva in literarne prijatelje?), je razumljiva tudi intimnost teh vrstic.

V Ljubljani, kjer se je Kette na poti z Dolenjskega na Notranjsko za nekaj dni ustavil radi obiska prijateljev, ni našel ne Cankarja ne Župančiča, Murn, ki mu je posodil v pismu navedene knjige, pa je z drugimi vred imel «pòsla čez glavo radi mature». O svojem tedanjem razpoloženju je dne 12. julija 1898. pisal Župančiču: «Maturó sem zvršil, ljubico zapustil, že veš, kaj se to pravi. Potlej veš, kako vesel da moram biti v Ljubljani.» (Jubilejni zbornik... Otona Župančiča 17—19.) In pismu je priložil dve med zadnjimi v Novem mestu zloženi pesmi: svoje slovo od mladosti in ljubezni — sonet «V kripti» in romanco «Zapuščeni».

Ista bolečina slovesa, spomina in hrepenenja diha iz skopih, ker moško sramežljivih besed Kettejevih v gorenjem pismu iz Trnovega mlademu prijatelju v Novem mestu, kateri ne more pozdraviti njegove nedosežne Angele: njej bo pisal sonete — žensko naturo hoče študirati iz knjig (Jules Michelet: La Femme, 1859!) —; čisto na koncu v postskriptu pa se mu iz peresa pociodi napoved poskusa odpovedi: «Wir werden trachten, Sie zu vergessen».

Biografsko nov je v pismu podatek: «Jutri ali pojutranjem odidem v Trst poskusit svojo srečo». Dvaindvajsetletni Kette, ki si je bil v novoletnem pismu Ivanu Cankarju (Dom in svet 1926, 186) želel, da bi «imel kmalu prašne šolske sobe, vojašnico za seboj», je sedaj po maturi takoj poskusil doseči, da se mu

¹ Kar je tu v oklepaju, je v pismu prečrtano.

² = kovčeg, iz italijanščine: baúle.

triletni vojaški rok spremeni v enoletno prostovoljstvo. (Primerjaj Aškerčeve navedbe v drugi izdaji Kettejevih Poezij, XIV!) Poskus pa se mu ni posrečil.

Umetniški plod tega nekajdnevnega pesnikovega bivanja v Trstu o počitnicah je bilo devet sonetov s prvimi motivi morja v Kettejevi liriki: sonet «Kritikom», med kakršnimi je bil novomeški profesor njegov Ivan Polanec (Dr. Niko Županič, Dragotin Kette 22), in ciklus «Adrija», posvečen Angéli — ángelu poetovemu v tedanjih njegovih tržaških bojih za krepost, iz katerih se je vrnil kot mož in s sklepom zvestobe:

«Drugih rož
ne bo plamteče mi srce ljubilo,
ni drugih lilij s pesmimi častilo.»

Obe pesnitvi je prinesla septembrska številka Ljubljanskega Zvona 1898. (548—551) in pod obema se je avtor prvič podpisal s pravim imenom: «Kette».

In šele sedaj, konec septembra, je izvršil v pismu Stamcarju izraženo namero ter — z Nietzschejevim «Zarathustro» v roki — priromal v Novo mesto — po zadnje slovo in razočaranje (Dr. Niko Županič, Dragotin Kette 16, 21—22), preden se je napotil k vojakom v Trst po bolezen in smrt. Alojz Turk.

Kettejev «Načrt za učenje med počitnicami leta 1898.». Šola je bila Ketteju «deveta skrb» (Dom in svet 1926, 184): pri svoji nadarjenosti in svojem veselju posebej do nekaterih predmetov (Dr. Niko Županič, Dragotin Kette 22) je ne le brez težave sam izdeloval, temveč je po izvestju «zadružana» Mihaela Zevnika, župnika v Begunjah, tudi lahko «sošolcem spisoval domače slovenske in nemške naloge». Zato pa je mnogo čital in študiral, kar ga je zanimalo. «Študiral ni zaradi svojih verzov in ne zato, da bi se imenitil pred svetom. On je bil izmed tistih redkih ljudi, ki se uče in se trudijo, da bi spoznali resnico...» (Ivan Cankar, Zbrani spisi III. 297.) Kako si je v dijaških letih sam razširjal obzorje, kažejo trije dnevnik, katere je v izvlečku priobčil Aškerc v uvodu k drugi izdaji njegovih Poezij. Da pa je hotel intenzivno porabiti tudi počitnice po maturi pred odhodom k vojakom za tri dolga leta, priča njegov sledeči, na osminki velike pole napisani načrt, ki mi ga je v objavo prepustil Josip Klemenčič, sedmošolec v Novem mestu:

Načrt

za učenje med počitnicami.

S n o v.

Prešern (kolikor mogoče iz glave) Jenko (kolikor mogoče na pamet). Zvon (več letnikov) Slov. slovstvena zgodovina. Dušeslovje. Modroslovje. Slovenska in slovanska zgodovina. Češka, ruska in poljska slovstvena zgodovina. Učenje ruščine. Lermontov (kolikor mogoče na pamet). Turgénjev (Senilia na pamet.) Gogolj (Starasvjétski pamjéščiiki) Razne slovstvenike. Previde iz ruščine (kolikor jih imam) prečitati. Goethe. Heine. Drugi nem. slovstveniki. Šenoa (VIII.). Druge spise hrvaške. Srpske narodne pesmi (na pamet).

Koliko tega nepopolno ohranjenega («Snov»!) načrta je pesnik res izvršil, se ne da soditi. Da ga je še razširil in skušal razširiti, vemo iz njegovega pisma Francu Stamcarju dne 16. julija 1898. in njegove prošnje na pismu Otonu Župančiču dne 12. julija 1898: «Apporta nobis libros multos». (Jubilejni zbornik... Otona Župančiča 17.)

A l o j z T u r k.

Jurčičev Krjavelj. O Jurčičevih literarnih predlogah že imamo nekaj kritičnih spisov, ki osvetljujejo njegovo razmerje do W. Scotta, Gerstäckerja, Puffa, Proschka in Erbena. Kolikor mi je znano, se še ni pisalo o tem, da je